

ÖRTÉNETI LAPOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi iroda
Lyceumi nyomda. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

B. WESSELÉNYI MIKLÓS HÜTLENSÉGI BÜNPERE.

Közi: Jakab Elek.

(Folytatás.)

IV.

ALPERES ELLEN DERÉK VÉDELME MEGKEZDÉSÉRE HOZOTT ELSŐ BIRÓSÁGI ÍTÉLET.

1838. Január 16-án

Itéltetett:

kifogásokkal védelemnek jelen hiv-
telenség címje alatt indított bü-
nető perben helye nem lévén, de
különben is az alperes ellenvetései igazabban
a pör érdemét érdekelvén: minekutána Szath-
már vármegyének 1834-iki december 9-én
tartatott közgyűlésén az alperes által mondott
beszédnek oly rágalmazó és lázító volta,
melynek megboszulása az 1723. 9-ik cik-
kely szabálya alá tartozik; a C.) és D.) alatti
meghitelesített tanuvallásokból annál inkább
kitűnne, minthogy az E.) F.) G.) H.) és I.)
alatti oklevelek is az esetet megelőző, azt
kísérő és követő abbéli körülállásokat fedez-
nek fel, melyek az alperesnek rossz czélzatára
és vétkes törekedéseire mutatnak, követke-
zőképen az alperes a felperesi próbákkal
nyomósan terhelhetne: hogy e per végső ítélet
által elláttathassék, az alperes további derék
védelmei s erre alkalmas oklevelei vagy

tanuvallatása mentől előbbi beigtatására kö-
teleztetik.

*

Az alperes appellálnak nyilatkoztatja
ezen terhes ítéletet.

*

A királyi fiscusért: Jelen ítéletre
nézve törvényes igazát fenntartja.

*

A felperes kir. fiscusért: Ezen
birói ítélet következtében emlékeztetőleg fi-
gyelmezteti az alperest, hogy ha mit védel-
mére előadni kívánna, azt mentől előbb adja
elő a pörben; különben az eredetiek közlése
már úgy is megtörténvén, az eddig előadot-
takból és bebizonyítottakból a felperes kir.
fiscus végső ítéletet kér. 1838. Januarius 29-én.

*

A felperes kir. fiscusért: A vádlévbéli bűnös esetet megelőző és követő körülményekre nézve a már fenntebb előadottak folytatában még e következőket terjeszti elő, ugymint —

Hogy Pozsonban az országgyűlés folyamata alatt, midőn jelen per az alperes ellen indítatott, ő Kossuth Lajossal szorosabb összeköttetésben volt legyen, azt maga sem fogja tagadhatni. Vége levén az országgyűlésnek, majd 1836-iki november 3-n Kehidáról irt s L.) betű alatt e perhez csatolt levelében *) megkérte az alperes Kossuthot: „hogy közölje véle azon megyék neveit, kik a Diaeta alatt a szólás szabadsága ügyét pártolták,“ s ha tudja, azokét is, kik azóta tettek e tárgyban felirásokat. Mi volt legyen ebben a czélja alperesnek? világosan kitetszik az itt M.) N.) O.) alatt beperesített **) némely törvényhatóságokhoz intézett értesítő leveleiből, melyekben az alperes jelen per másolatjának közlése mellett úgy adván elő a dolgot, mintha itt a szólásszabadságnak az ő személyében megsértetett ügye és így nemzeti közügy forogna fennt, ezeket írta: „a nemzet képviselőinek felszólalása nem juthatott a fejedelem királyi széke eleibe; egyes törvényhatóságok külön felirásai siker nélkül hangzanak el, s a nemzeti közsérelem most is orvosolatlan, sőt az elkezdett pernek lépcsőnkénti haladásában mind súlyosabbá válik. Meg vagyok — folytatja tovább — győződve, hogy e perben, mely nem személyemet egyedül, hanem a szólás szabadságán ejtett sérelem miatt, még inkább a nemzetet s annak törvényes szabadságát érdekli, minden lépés, bármely részről tétetik is, a nemzet figyelmét megkivánja; mert figyelemmel kell kísérni a törvényhatóságoknak mindazt, a mi az elkezdett közsérelem folytatában a sérelmet súlyosítva történik, figyelemmel csak azért is, hogy minden lépés felett igazságos ítélet mondhasson a haza és közvélemény. Már —

Az alperesnek ebbéli lépése és tette bármely szempontból tekintessen is, nem egyéb, mint a hazafiaknak a kormány és fő-

törvényszékek iránti bizalmatlanságra és egyes törvényhatóságoknak a más törvényhatóságok ellen való ingerlése, s az úgynevezett közvéleménynek a Felség és Itélőszékek ellen bujtatása, és annál méltatlanabb rágalmazás, miután alkotmányos hazánkban a szólás törvényes, tudniillik az 1723-ik esztendei 7-ik és 58-ik törvénycikkelyekhez alkalmaztatott szabadságát senki sem hozta s nem is hozza kétségbe, hanem a szólásszabadság ürügye alatt elkövetett zabolátlanság törvényes úton megboszultatandó, melyet a vétség minémiségéhez képest törvényes bíró elébe terjeszteni a királyi fiscusnak törvényes jussa, sőt kötelessége, és a bírónak is törvényes kötelessége az eleibe terjesztett esetet törvény szerint elítélni.

Hogy az alperes az M.) N.) O.) alattiakhoz hasonló, úgynevezett értesítő, de valósággal a kormány és főtörvényszékek elleni bizalmatlanságra ingerlő leveleit Kossuth Lajos által küldöttette el az általok kiszemelt törvényhatóságokhoz, Kossuthnak P.) alatt beperesített jegyzéke mutatja. *)

Az alperes és hasonló hivatalsági perbe fogatott Kossuth közti szoros összeköttetést és ugyanazon egy célra törekedést bizonyítják azon többnyire rendkívüli úton, a nyilvános közönséges útnak elkerülésével küldött levelek is, melyeket Kossuthnak olyanok irtak, kik az ő titkos intézetekbe közelebről vagy távolabbról be voltak avatva, és a mely levelekben az alperesről hol egy, hol más, de a kitűzött czállal mindég összefüggő tekintetből említés tétetik. Így p. o.

Az Q.) alatti levelező 1836-ki július 18-n Kossuthhoz irt levelében **) ötet értesíté: „Wesselényit naponként várom, általa küldöm meg jelentésünket, mely nyilvános pályánk szellemében készült.“

R.) alatt ***) 1836-iki július 30-án ugyanaz írta: „Wesselényi szerencsésen megérkezett Olaszországból, ő szóval majd többet mondhat.“

S.) alatt ugyanaz 1836-ki augusztus 18-n irt levelében „Wesselényinek ezen levele ide

*) Lásd hátrább illető helyén. Közli.

**) Lásd illető helyükön. Közli.

*) Lásd illető helyén. Közli.

**) Lásd illető helyén hátrább. Közli.

***) Lásd illető helyén. Közli.

postán érkezett, nem tudom, ő most hol mutat, ide zárom tehát a levelet *) oly kéréssel, adja vagy küldje kegyed azt kezére.“ — Innen megtetszik, hogy Kossuth úgy tekintett, mint a ki mindég tudta az alperes hol létét.

T.) alatt 1836-ki szeptember 10-n ugyanaz által irt levélben ez van: „Wesselényi ígérte, hogy ezen hónapban meglátogat, neki tehát csak néhány sort írok, közölje kegyed vele e levelet, **) mert elveink itteni sorsát nekie is minden esetre tudni kell sat. általjában az ifjuság jól van lelkesedve.“

U.) alatt 1836-iki december 31-n ugyanaz írta a többek közt ***): „felvétel Miklósnak tudósítása is, melyben azon beírásokat, mik perébe ország gyűlése óta levének igtatva, a megye rendleinek másolatban megküldi sat. Én jobbnak látnám, ha Miklós az egész pert kezdettől fogva minden beírásokkal és oklevelekkel együtt lemásolva megküldené, mert csak úgy lehetne némileg a bíróságokat ellenőrség alatt tartani, ha a törvényhatóságok a pernek minden legkisebb körülményeit ismernék, úgy lehetne figyelemmel kísérni a pernek minden szakaszában az ítélőszékek lépéseit, és minden ember a megye levéltárában megtekinthetvén, láthatja, hogy az ítélőszékek törvény és igazság szerint hoztak-e ítéletet? de a beírások oklevelek nélkül, kivált ha azok is csak egy időponttól kezdve küldetnek meg, csak töredékek, melyek a pernek valóságos állásáról tökéletes tudományt nem adnak, s a rossz akaratnak van buvó helye, mert azzal mentheti a bíró magát, hogy a perben s annak írományaiban olyanok találhatnának, miket a közlő elhallgatott. Írtam ez eránt Miklósnak is s kértem: ha csak különös okai nincsenek, küldje meg az egész pert minden írományaival együtt sat. A nép nevelésére nézve még juliusi gyűlésünkben egy válaszmány vala kinevezve, mely az iránt: miképen lehessen abban legsikeresebben lépéseket tenni? véleményt adjon sat. Ebben

az a főnyereség, a mit nyilván tudatni nem akarunk, hogy lassanként a nép nevelése közfigyelem alá kerül, s a papoknak és kormányoknak kezéből vagy elvétetik, vagy pedig ellenőrségünk alatt lesz sat.“ Kitészik ezekből, minő következettséggel jártak az alperes és szövetségesei azon ösvényen, hogy a kormányt sarkalatos törvényeknél fogva ötöt illető jussokból az alkotmánynak gyökeres változtatásával kivetköztessék.

A V.) alatti s 1834-ki december 27-n költ levélben *) aláírt másik levelező értesítvén Kossuthot a bihari közgyűlés folyamatjáról, többek közt írta, hogy egy szónoknak azon mondását: „ha egyéb okom nem volna is (az addigi országgyűlési követnek, Ravazdynak) visszahívására, már az is elég, hogy nem az oppositívóval tartott, azt igen hangos helybenhagyás követte, s a szó vezérszó lesz ezentúl. Ennek folytában írta a levelező: „hogy az alperes is jelen volt, és a mit oly két jó barátok (értvén az alperest és Kölcseyt) egymásért s a haza javáért tehetnek, megtette. De-úgy mond — a végzéseket más-kép rendelik.“

A felperes kir. fiscus a nemességnek országgyűlési követválasztásbeli törvényes jussát tiszteletben tartja; de az alperest és jelen per tárgyát tekintve, különös figyelmet érdemel itt az, hogy a bihari gyűlés, melyről a Z.) alatti levél szól, **) kevés napok mulva mindjárt következett a szathmári megye gyűlésére, melyben tudniillik a vádlévbéli eset történt. Az alperes tehát, miután imitt a vádlévbéli, s a fenntebbi szóváltásban bővebben kifejtett tettet elkövette, ugyanazon szellemtől vezéreltetve; ment a bihari gyűlésre is, az amott ez úttal elbukott lázító elveinek terjesztése végett.

Továbbá az X.) alatt béperesített, ***) s 1836-ik esztendei. sept. hónap 20-ról Kossuth Lajoshoz irt levélben egy harmadik levelező többek közt ezeket is jelenté: „a felségsértés vétkébe keveredett ifjakra nézve az elfogatás módjának törvénytelenységét a

*) Lásd hátrább illető helyén. Közli.

***) Lásd hátrább illető helyén. Közli.

****) Lásd hátrább illető helyén. Közli.

*) Lásd hátrább illető helyén. Közli.

***) Lásd illető helyén hátrább. Közli.

****) Lásd illető helyén. Közli.

municipalis rendszer elveiből bővebben kimagyarázni, ezt ugyan tehetők volna, de a letartóztatás módjáról semmit sem tudunk azokból, melyeket te és Wesselényi és a pesti új körlevél tudunkra adtak, sat. azonban, hogy deczemberi gyűlésünkön ez ügyben ismét valamit s már egyszer valami jót tegyünk, szükség, hogy tudósításaitokkal bennünket támogassatok sat. A religionarius ügyben Szathmár megye midőn az 183²/₆. Diaeta alsó Táblájának VII. Nunciumát magáévá tette, s a törvénytelen resolútióknak az engedelmességet megtagadta, megtette a magáét sat.“

Továbbá ide csatoltatnak több rendbeli levelek Y.) Z.) AA.) BB.) CC.) és DD.) alatt,*) melyeket 1836-ik július 19-től szeptember 22-ig elfolyt idő alatt a Z.) levélben aláírt levelező Bécsből Kossuthnak küldött, és a melyek teljesek a hazai alkotmánynak külső nemzetek befolyásával is eszközöltendő felforgatására vetett tervekkel. Ezen levelekben többek közt ezek találhatnak, jelesen:

Az Y.) alattiban, mely 1836-ik július 19-én költ: „Hitem: mig a nagy nemzetek nem esmernek, rólunk nem szólnak, energiánk nem fejlik ki teljesen. Fontos feladás a kül népeket, az az Franczot és Angolt állásunkról felvilágosítani, hogy sympathia támadván irántunk keblükben, dolgainkat figyelmes szemmel és szóval kísérik, mely a szendergő egyetemi nemzeti becsületérzést felköltse, s pályánkon jön vagy vészesen, miként az Istenek kijegyzék, fenntartson. Érzitek tekintet fontos voltát a bécsi Cabinet, a magyar nemzet szenvedős átkos sorsának titkos szövő széke sat. S mi fosztva vagyunk azon tömördek erőttől, mit népek közti sympathia ad. E tekintetek arra birtak, hogy a jövő hónapokban Franczországba utazván, próbáljam a szabad nemzet figyelmét felgerjeszteni. Röviden adatnék a magyar polgári al-

kotvány alaprajzolata sat. Ha a próba a párisi közönség kíváncsiságát csiklándaná, többet is tehetnénk, s mig nincs sajtószabadság, majd francziául mondogathatnók el bajainkat, s ne higgyük, hogy foganatlanul hangzanának el szavaink sat. Kölcsey még nem tudom mivel, de vagy jegyzetekkel, vagy egész értekezéssel segíteni fog sat. s reményem, hogy reményemben nem csalatkozom, s ön vagy egész értekezést, vagy legalább útasító jegyzeteket küldend. Ragaszkodjék azon részhez szorososan, melyhez most ragaszkodik, és nem akarok a jövőről jóslgatni bővebben, nem lesz oka megbánnia. Talán szeptemberben megyek ki, elég korán kapom a dolgozatot nov. decz. sat. Válaszát méltóztassék sat. Lehet benne sokat elmondani oly homályosan, hogy kivülem más nem értendi. De ákhoz (D.) mikép juttathatnék levél? Wesselényihez? (W.) sat. Hiszen ha egyedül magam méltóan vezethetném a két nemzetet ismeretségtetésre, egyedül tennem, történnék bármi.“

Az AA.) alatt augustus 21-n költ levélben: „Levelét vevém, sat. Ide zárom levelemet b. Wesselényihez, kézhez juttatásáért esedezván. Ha még Pesten van, hiszem, ön ajánlani fogja neki az ügyet sat. Ugy hallottam, hogy Wesselényi feloldoztatik, s hiteles szájából, elfeledém neki megírni.“

A BB.) alatti september 5-n költ levélben: „Talán szomoruan is tapasztalja, hogy pióczaként ragadtam belé sat. De mit csináljak? Az ellenség bajosan engedne meg, hogy határvonalán sétáljunk végig a neki kedvetlen célokhoz; alkalmat pedig találni bajos akkor, mikor épen kell sat. Reményem, aug. 22-n költ levelemet vevé ön sat. Vette-é W.? — Épen most jut eszembe sat. hogy ha W. Pesten volna, jó lenne tőle ajánlványt kérni. Hiszem, nem tagadná meg s én fölötte óhajtánám. Ehónap végén sat. értse dolgát a többség otthon, ez az a miért én imádkozom (s mire magam is igyekszem), s meglátod te nép, mint fogja aggodalom elborítani a kormány homlokát, ha a követek háta megett

*) Az Y.) Z.) AA.) BB.) CC.) DD.) alatti leveleket lásd hátrább illető helyökön. Közli.

akarván dolgozni, oda pillant s nemzetet lát. Itt lesz a bitorlás herculesi oszlopa. Isten legyen segedelem önnek, hogy emelkedését néhány szögletkövel siettethesse sat.“

„U. I. Az ajánlványt igen ajánlom, s ha ön bízik bennem, ismerőseitől is eszközhetné Német-, Francz-, Angolországba; (ma olyat tapasztaltam, mi a vállalat titokban tartását igen kívánja.)“

A CC.) alatti sept. 10-n költ levélben: „Mint látja, oly szorgalmas levelezőjévé lettem sat. E napokban véletlenül megtudtam, s a corpus delictik is szemeim előtt voltak, hogy egy valaki hasonló tervvel foglalatoskodék sat. annyi a tapasztalásból a tanúság, hogy alkalmasint több gond fordítatván ily próbálatokra, óvakodóbbak legyünk mi is, sat. Az öreg ur is, ön egykori áltaelleni szomszédja segitend. Egy levelét vettem, a másikat várom. De sem a harmadik azaz negyediktől, sem az utolsótól nem az a. b. c-ben sat. Fáradtságos pályája volt az, mint az az imént választott is. Értem a Diaetát és értem a jelent. Közölcsovül, telegraphul szolgálni országgyűlés és nemzet közt és oly időpontban, midőn különben sötétség és süketség foglalja vala el az uralkodást, — ez valami felséges dolog sat. Nincs kétségem, javaslatom elfogadtatik. Értem semmit, mindent a hazáért.“

Ezen levelekből csakugyan világos az, hogy mindazok, kik Kossuth elveit és terveit osztották, az alperest is úgy nézték, mint Kossuthal ugyanazon egy kitzűött célra munkálódó főtagját társaságoknak, mely társaságnak veszedelmes célzata és intézete a levelekből egy tekintettel állallátható. Ugyanennek bizonyosságául szolgál a már hasonló hivatás büntetését követő perbe fogott Ujházy Lászlónak 1836-ki május 26-ról Kossuthhoz intézett EE.) alatt csatolt levele is, *) melyben következők olvastatnak: „Az idő rövidsége miatt csak egy pár sort intézhetek ez úttal hozzád, de azt még sem mulaszthatom el, mert különben a hivatás vád alá vetném önmagammat, s ezen vád — hiszed — csak nyomasztóbb

lenne, mint az, melylyel Wesselényi, lelkirokonunk, de nem, lelki atyánk! bár csak követő fiai lehetnének! megtámadtatott. Szives köszönet neked, hogy utolsó levedben az agitatio mezejére vivél; helyes, ezt fogjuk trágyázni, szántani, kapálni, a jövő országgyűlésig — reményem — annyira megkövérítjük, annyira megporhanyítjuk az eddigi szívós aristocraticus agyagot, hogy majd jobban gyökeret verhetnek a szabadságnak azon növényei, melyek most a főtábla egymást felváltó köterületei közt elszáradtanak. Azt tanítja mezei gazdaságom: a baltaczm (esparcette) főképpen a meszes kösziklák felett díszlik. Sajnálom, hogy ily vetéseimet. Pozsonyba nem jövék a főrendek fejek felett elszórni, ott jobb kaszavágást valék nyeredő, mint itt majorságimban.“ . . . Ezen levél írója is igen jól tudta azt, hogy az alperes Kossuthal a legszorosabb összeköttetésben áll és mindkettőt egy célra s egy terv szerint munkálódnak! Mindezeket bővebben bizonyítja még Kossuth Lajosnak FF.) alatt a perhez mellékelte naplója 1837-iki február 25-kéről, melyben ezek találhatók: „Wesselényi tehát elhatározta magát, ha követnek választatnék (t. i. az erdélyi Diaetára), azt el nem fogadni; de okú nemcsak betegségét adni, hanem praefenter a közjó tekintetét. Ugy látszik, elfogadjae szem pontokat: követté választatni oly szép dolog minélfogva lehetetlen testi fájdalomainkkal' egyetemben azt, és hogy emberek vagyunk, néhány perczre nem felejtetni, s csak azon erkölcsi nézeteket vizsgálni, miket a „polgár“ szó parancsol. Így volt W. s így vizsgálva, meggyőződött, hogy a hon java parancsolja most a követséget el nem fogadni. A politicának vagynak titkai, miket mindenki lát, de vannak órái, melyekben mégis azokat megnevezni veszélyes. Hogy miként s miért parancsolja ezen lemondást (resignatiók legnehezebbikét) a hon java? erről eljő majd a számadásnak ideje, most fejtegetni káros volna. Ily locus communis mögé búva, kikerülhető minden, a mi vagy elvet compromittálna, vagy a nemzet gyengeségét könnyelműleg elárúlná, az erdélyi Geszlernek előre győzedelmet vagy diadalt hirdetne. Dél tájban elvitte tőlem, a mit teg-

*) Lásd illető helyén hátrább.

nap tanácskozásunkban felolvastam, s ma Kovács Lajost expediálja Erdélybe hasonló értelembeni útasítással, hogy személyesen szóljon Dózsa Elekkel s kiket még W. maga kijelelend, mert egy irott sor rossz kézbe jutva, egész cselszövevényi gyár gépelyévé lehetne. Továbbá

A GG.) alatt csatolt *) s 1837-ki márczius 6-ik és következő napjairóli Naplóban Kossuth Lajos annak előrebocsátása után, hogy midőn a (K.) alatt megítélt Lovassy László atyja előtte kinyilatkoztató, miképen fiát szándékozik reá birni, hogy folyamodjék (kegyelem útján a felséghez), ő arra nem szólott egyebet, mint azt: hogy ezt arról fel nem teszi s annak helyében ő is azt tenné, inkább elveszne; — folytatólag ezeket mondja: „az aggódó atya ezen intést el nem értette, bement fiához s őt reá birta, hogy az Ágoston javasolta folyamodást írnia alá, s minden reményem, minden várakozásom ellenére aláírta. Midőn ezt meghallottam, lehetetlen volt mély megilletődésbe nem merülnöm: megcsatlakoztam hiedelmemben, veszélyeztetni láttam az elvet, egy roppant diadalt készítve az önkényes terrorizmusnak, egy oly diadalt, mely őket erősíteni fogja, hogy a rettegetés ösvényén megmaradjanak, mert hiszen, ha még e makacs ifjut is meghajthatták, azt hiszik, mindenkit meghajthatnak, s próbálni fogják a legerősbeben. Nem szólnán Lovassynak, de mély hallgatással távoztam el társaságából. Később összejött Wesselényivel. Ez meg nem elégedett a rozsalás néma jeleivel, hanem szigorún kifejté a rozsat, a mit e lépéssel tettenék.“

Ezek is világos bizonyosságai valamint Kossuth, úgy az alperes megátalkodottságának, országos alkotmányupkat és a közcsendet s bátorságot veszélyeztető elveik s terveik mellett, — a midőn ők Lovassy Lászlónak és már K.) alatt a legfőbb törvényszék által megítélt társainak büntetteit még azután is helyeselték, midőn azokat a főtörvényszékek bűnnek nyilatkoztatták s büntetés alá vették.

Hogy azon Társalkodási Egyesület nevezet alatt Pozsonyban összeállott veszedelmes társasággal, melynek a K.) a. megítéltettek tagjai voltak, az alperes milyen szoros összeköttetésben volt legyen? az jelen pernek 50-ik s következő lapjain bővebben ki van fejtve.

Az alperesnek az említett Társalkodási Egyesülettel volt összeköttetését bizonyítják még a HH.) és II.) alatti beperesített levelek is; *) az elsőbet K.) alatt már megítélt Lovassy László 1834-ki october 22-én írta az Egyesületnek; ebből kitetszik, hogy az Egyesület az alperesnek 1834-ki september 18-n költ s az Egyesület tagjait állhatatosságra buzdító (fenntebb a H.) betűhöz csatolva már előadatott) levele következtében ahhoz emléklevelet küldött, és ennek folytában történtek azok, mikkel az Egyesület tagjai az alpereshez s általa terjesztett lázító elvekhez való ragaszkodásokat nyilvánították, mit hogy az alperes igen igen jól tudott, világos az II.) alatti levélből is, melyet az Egyesület 1835-ki márczius 18-n és így már az alperesnek jelen perbe idéztetése után egyik tagjához irt és a mely után később, midőn t. i. 1836-ki januárius 29-n Lovassy László egyesületi tag több ifjak jelenlétökben E.) betű alatt beperesített s az alperes előtt tartott beszédében a kormányt lealacsonyítva gonoszúl rágalmazta, az alperesnek politikai tetteit és célzatait pedig dicséretekkel magasztalta, és azt, hogy őtet szent pályáján meghajthatatlan hűséggel fogják követni, nyilvánította, — mikor a szónok azt is mondotta: „eljő az idő, el kell az időnek jönni, midőn ember törpe önségén felülemelkedve, meg fogja vetni a hitvány életet ott, hol milliók sorsa áldozatot kér, vért kiált!“ sat. az alperes, a kihez volt intézve a beszéd, mindezeket hallván, a szónokot és társait szándékjok mellett állhatatosságra buzdította, s eképen a tapasztalatlan ifjakat maga vétkes célzata könnyebben eszközölhetésére munkás társúl használni kívánta.

Az előszámlált adatok bővebben kitűntetik, hogy az alperes mind az ugynevezett Társalkodási Egyesülettel, melynek némely

*) Lásd hátrább illető helyén. Közli.

*) Lásd hátrább illető helyén. Közli.

tagjai a K.) alatt már megítéltettek, mind Kossuth Lajossal, a ki hasonló hivatalsági per alatt van, szoros összeköttetésben állott, és azokkal egyetértőleg munkálkodott legyen világos továbbá az alperesnek rossz czélzata és lázító törekedése, valamint az abbani megátalkodottsága is, melyek a vádlevélbeli vétésre nézve mindmegannyi terhelő körülmények. Egyébiránt, hogy a vádlevélbeli vétség már magában is olyan, melynek megboszulása az 1723-ik 9-ik törvénycikkely szabálya alá tartozik, az a felperesi fentebbi szóváltásban a pernek 41-ik s következő lapjain bővebben ki van fejtve, — de a per 67-ik lapján bíróképen is ki van mondva, melyekre a felperes ezennel is hivatkozik.

A mi már illeti az alperesnek azon észrevételét, hogy az E.) alatti iromány minden aláírás és így authentia nélkül, ugy a H.) melletti provocatum is szinte nem eredeti voltában közöltetett legyen vele: erre megjegyzi a felperes kir. fiscus, hogy az E.) alatti irománynak azon eredetije közöltetett, melyet Lovassy László az F. alatt leirt 47-ik pontra tett önkényes vallásában magáénak ismért, és a mely a K.) alatti ítéletben is említettik; a H.) melletti provocatumnak pedig azon példánya közöltetett, melyet Jeszenszky Ferencz tanuvallástétele alkalmával előadott és a melylyel egyező a Kossuthnál találtatott s itt KK.) alatt csatolt példánya is ezen levélnek. Egyébiránt az újontan beperesített oklevelek eredetijeinek közlése ajánlása mellett a felperes kir. fiscus az alperes kívánsága következtében ezennel nyilvánítja, hogy a mely oklevelek nem egész kiterjedésökben vagynak a perhez csatolva, azok az Előadó Itélőmester ur kezéhez oly czéllal le fognak tételni, hogy ott azokat az alperes egész kiterjedésökben körülnézhesse, és a mit azokból védelmére szolgálhatónak vélne, ki is irhassa.

Melyeknek következtében nincsen egyéb hátra, minthogy az alperes lehető védelmét mentől előbb adja elő, különben kénytelenítettik a felperes az előadottakból ellene ismét végső ítéletet kérni.

Az alperesért. Ezen pernek a felperes részéről nyilvánított rendkívüli sürgetése ellenkezik az osztó igazsággal, ellenkezik honi törvényeinkkel, s következtelenségbe ejti a felperes kir. fiscust, mivel ha igaz volna — pedig nem úgy van — mert törvényeink, például az 1556. 24. cikklet említve — *servatis de jure et constitutionibus publicis* (tehát nem egy vagy más titkos eset példájára, melynek esméretébe még a felperes, sőt a bíróság is csak úgy jöhet valaha a hon-kivüli rejtékéből közöltetett) *servandis* lépcsőnkénti védelmet ismernek ilendőnek, elégségesnek, igazságosnak s szűkségesnek, ha igenis, igaz lenne is, mit a felperes állít, s a T. Bírósággal is, kit csak az egy istenes igazság és a törvény szigorú megtartása vezérelhet, állíttatni óhajt, mintha itten rögtön kellene eljárni, s fokokénti védelem nem létezhetne: ha mondom, ez igaz lenne, úgy a felperes kir. fiscus törvényoltalmi szent kötelességét felejtve, vétett volna, midőn e pört kezdetén, mindamelllett, hogy mint felperesnek minden pillanatban késznek kell lennie, s mindamelllett, hogy az alperes felsőbb helyeken s a Tekintetes eljáró kir. Táblánál folyamodva, sőt a 2-ik sz. alatti törvényes intéssel is szorgalmazá rendes folytatását, csaknem esztendeig rejtegette.

Mit a felperesnek szabad tennie — miután ötet szint azon törvények, melyek más honfiakat kötelezik — szabad lenne az alperesnek is; s mégis ez minden törvényelleniséget kerülve, hasonlót nem tesz, de a fokokénti védelem jogához ragaszkodik. A T. kir. Tábla utóbbi ítéletében kötelességévé tevő az alperesnek, hogy a felperesi vád elleni mentségére szolgáló okírásait s tanuk vallomásait szereznék be magának. Ezt ha bár a fokokénti törvényszerű védelmet tekintve, a per nem lenne is még oly helyzetben, hogy érdemilegi oltalmat adni elő szükség legyen, de kényszerítve (mi ellen haza s világ előtt ünnepélyes óvást teszen) teljesítendő vala az alperes, ha hónapig tartott súlyos nyavalyája s felgyógyulta után a zordon tél meggyőzhetetlen akadályai, a tél végezetével pedig azon rendkívüli s talán képzelhetetlen, fővárosunkat — Pestet — s vele kedves hazánk virágzását csaknem végpusztulással fenyegető árvíz

okozta veszély, s az ebből következett újabb elgyengültség e nem gátolták volna az ország szélén fekvő Szathmár vármegyébe szükséges utazását.

Mondhatná talán valaki: mi szükség volt az alperes báró Wesselényinek az árvizet bevárni, abban hajózva más emberek nyomoruságával küzdeni, mit ő hiuságból s népszerűségre vágyból tett, járt volna az alattinkább ön ügye s védelme körül.

Ily ellenvetés azonban csak egy szívtelen s haszonkeresésből embergyülölő tehetvén, lehetetlen hinni, hogy a felperes kir. fiscus ezt tehesse. Természettől szíveinkbe csepegtetett ösztön kényszeríti a legkeményebb keblet is, tiszteletben tartani az erényt Rómában olajjaggal koszorúztaték, ki csak egy római polgárt is megszabadított. Nálunk dicsőségesen uralkodó fejedelmeink kisebb polgári erényeket is ezüst, arany jelpénzekkel, Leopold- s Sz. István-keresztekkel, sőt néha adománylevelekkel jutalmazhatni dicsőségnek tartják. Midőn tehát az alperes báró véle született emberszeretet a virtus buzgó tisztelete által ösztönözve (Senecaként: Oderunt peccare boni, virtutis amore, oderunt peccare mali, formidine poenae) önélete veszélyeztetésével, egészsége feláldozásával, vagyona csonkításával a legrémítőbb időben három éj s nap álmatlan, éhen, szomjan fáradozott rendíthetetlen tiszta kebellet, a legirtózatossá nyilvános veszedelmekkel szembe szállva, meggyőzhetetlen akadályok ellen állhatatos merészséggel küzdve, a ragadó s fagyos hullámokban gázolva vagy úszva, nem egy, de ezer meg ezer hontársait a halál torkából kiragadott s tulajdon költségén szerzett eledellel, itallal ellátott; midőn az alperes nagylelkű nemes tetteiért fővárosunk minden lakosától (csupán talán a csekély számu irigyeket s haragosait kivéve), sőt egész hazánktól privát körökben s újságlevelekben, p. o. a 23-ik, 24-ik, 25-ik sz. a. hálás köszöneteket nyer, sőt törvényhatóság jegyzőkönyvében is, mint a 26-ik sz. a. mentő anygalként kiemelve dicsértetik, a midőn maga a felperes kir. fiscus is, ha nem nyilvánítja is, hivatala egyik tagjának, Vörös kir. fiscalisnak a veszély között szárazra kiviteléért az alperesnek szíves köszö-

netet tenni, bárha kötelezve nem érzi magát. *) Midőn tehát az alperes báró hazájának s fejedelmének ily hű és nemes szolgálatot tőn, milyentől számtalanok azok közül, kik hű jobbágyoknak s jó hazafiaknak állítják magokat, rettegve futottak: kétségen kívül kiméltést érdemel s megérdemli, hogy legalább idő engedődjék neki azon adatoknak, miket a T. Kir. Tábla utolsó ítélete köteleseggül szaba, öszveszerzésére.

Hogy addig, míg ezt teljesíthetné, nyugodalma leend s pere ítélet alá nem kerülend, biztosította nemcsak a kir. ügyek alkormányzója s a pert előadó Itélőmester urak ő nagyságok, de ő méltósága kir. személynök ur is.

Ily biztosításokkal ellátva, elútagzott az alperes báró közelebről Szathmár vármegyébe tanui vallása kivételét sürgetendő, s mihelyt innen megérkezend, azt, mit a törvények, melyeknek szükségét ő mindenkor tisztelte, parancsolandanak, teljesítendő.

Távollétében tehát, hogy pöre végítélet-hozás végett nem fog felvétetni, reményleni annyival inkább lehet, mivel ha a pogány rómaiaknál is, mielőtt Domitian, Nero s hasonló több császáraik alatt demoralisálódtak, a bíróság előtt jelen nem voltakat elítélni nem lehetett: „hoc jure utimur, ne absentes damnentur, neque enim inaudita causa quemquam damnari, aequitatis ratio patitur“ — a Krisztus moráljában született, ringatott s neveltetett nemzeteknél, tehát talán nálunk is, kikenél az 1622. 20-ik világos törvény is: „si comparuerint et se excusare non poterint, ulterior terminus competens, ad excusationem praefigatur“ — az alperes mellett kezeskedik, nem történhet az az immoralitás, hogy valamely vádlott kihallgatatlanul elítéltethessék. Ez nem lehet s bizonyosan nem is lesz, a minthogy a Tekintetes királyi Tábla is épp azért, mivel ezen elv szentségét ismeri, utolsó ítélete által meghagyta az alperesnek, hogy tanuvallásait szedje öszve.

Miknél fogva a felperes rendkívüli sürgetései ellen ünnepélyesen ellentmondva, s

*) E körmondattal az eredetiben is ily homályos értelmű; hiányzik belőle az árt meghatározó állítmányaige.

az eredetiek közlését elvárva, feltartja a feltartandókat.

A királyi fiscusért: Az előbbiekre hivatkozva, a pert ítélet alá bocsátja.

Az alperes: a közelebbi szóváltásban teljességgel semmi érdekes védelmet nem

hozhatván elő, épen azért, mivel eddig még teljes lehetetlenség volt a Tekintetes Itélő Tábla közelebbi ítéletének eleget tenni, s csupán azon törvényes okok, miknél fogva lehetetlen volt azt teljesíteni, lévén előhozva — a submissióba meg nem egyezhet, annyival inkább, mivel az alperes báró épen most fáradoz az inquisitio tételben.

V.

ALPEREST ZÁROS HATÁRIDŐ ALATT VÉDELME BEVÉGZÉSÉRE SZORÍTÓ ELSŐ BIRÓSÁGI ÍTÉLET.

1838-ik Junius 15-én

Itéltetett.

A további halasztások elmellőzése tekintetéből az alperesnek jövő augusztus 21-ki véghatárnapúl oly módon, hogy akkorra minden ellenpróbáit okvetetlenül előadja és védelmét kimerítse, rendeltetik.

Az alperes: ezen ítélet iránt azt, a mit a törvény enged, ünnepélyesen feltartja.

A kir. fiscusért: Az eredetiek közlésére nézve felebb tett ajánlását felesleg ezennel is megújítja.

1838-ik esztendei Sz. Istváni Törvényfolyam alatt.

Büntelenség s vétek súlyátóli ment lét az erkölcsi szükségek elsője. Olyan ez a lélekre nézve, milyen testileg az élelem s test fedezésének szüksége. Jó tettek érzésében pedig erkölcsi gazdagság. Ezen jótetteknek mennyiségétől függ, hogy a felebb említett erkölcsi első szükség fedezésén felül minő fokán áll valaki az erkölcsi gazdagságnak.

Kérkedni azzal, hogy nem koplalunk s mezítelen nem járunk, szintoly ízetlen, sőt helytelen, mint azt dicsekvéskép hozni fel, hogy vétek súly nem nyomja lelkünket.

Valamint erkölcsnek tettelesen hódoló ember ilyesmivel dicsekedni nem fog: úgy visszás érzést szül benne az, ha kénytelenítetik amaz erkölcsi vagyonszága legelső s legalsóbb fokát, t. i. vétek súlyátóli mentváltát bebizonyítani. Mindazáltal vannak körülmények, midőn polgári s erkölcsi kötelesség ennek bebizonyítása.

Ellenben a jótettekbeni erkölcsi gazdagsággal nemcsak dicsekedni mindég aljas s szintoly megvetést érdemlő, mint külső gazdagsággal kérkedni; hanem oly erkölcsi gazdagságnak általunk történő közrebecsátása s elbeszélése sem férhet meg soha is nemes önérettel s nemes büszkeséggel. E gazdagság elveszti becsét s értékét, midőn önmagunk által kaján szemek látásának tétetik ki.

Ez erkölcsi gazdagság boldogító érzete azon mennyszülte virág, mely csak keblünk rejtekében tenyészik s viríthat: kivéve onnét s önmagunk által czégérül téve s szentségtelenítő kezekre bocsátva, elhervad.

E nézet s ily érzés következtetésében — Alperes személyesen megjelenvén: a pört előadó Itélőmester urnál az 1729. eszt. 39. cikk engedelme mellett — a pörnek 79-ik és 80-ik lapjain azon egész pontot, mely eképp kezdődik: „Ily ellenvetést sat.“ s eképp végződik a 80. lapon „— kötelességéül szaba —

ös veszerzésére" mint akaratja ellen beigtatott előadást a szokott módon visszavonja s megsemmisíti, egyébiránt fenntartván a további védelemhez jogát.

Az alperes törvény engedte fokenkénti védelméről teljességgel le nem mondva, ide csatolja az eddig végrehajthatott tanuvalatásokat s szerezhett bizonyítványokat a 27-től—53-ik számok alatt, melyeknek meghitelesítetéseket oly formán kéri megrendeltetni, hogy mivel a tanuk szedése még folyton folyik, a hitelesítés a még ezután beszédendő s előadó Itélőmester urnak előmutatandó tanuvallomásokra is kiterjesztessék. ft. a ft. (fentartván a fentartandókat.)

A Felperes Királyi Fiscusért. A pör 66-dik lapján januárus 16-án hozott ítélet által bíróiképen köteleztetett az alperes további derék védelmének mentől előbbi beigtatására; miután pedig ezen köteleességet nem teljesítette, június 18-án hozott ítéletnél fogva augusztus 21-ke véghatárnapul oly módon rendeltetett, hogy akkorra minden ellenpróbáit okvetetlen előadja és védelmét kimerítse. Az alperes több sürgetések után aug. 25-én visszaadta ezen pört, melyben ügyvédi szóváltás visszahuzást jelent, egyszersmind 27-ik számtól 53-ikig a pörhöz csatolt tanuvallatásoknak s bizonyítványoknak meghitelesítését oly formán kéri megengedtetni, hogy mivel a tanuvallások szedése még folyton folyik, a hitelesítés a még ezután beszédendő s előadó itélőmester urnak előmutatandó tanuvallomásokra is kiterjesztessék.

A felperes királyi fiscus jelen pör természeténél fogva törvényes köteleességét s egyszersmind jussát is szeme előtt tartván, az alperesnek egyedül a pör késleltetésére célzó s nnyi birói ítéletek ellenére ujabban nyilvánított intézete ellen óvást tésszen s annak ellene mond, és mind a jelentett ügyvédi szóváltásnak visszahuzására, mind az alperesitanukra nézve észrevételeit annak helyére fentartván, — a mi a kívánt hitelesítést illeti —

Noha ugyan a 27. 28. 29. 30. számok

alatt foglalt tanuk a felperes tanuinak vallomásait, a mi a pörbe fogott bünt illeti, semmiben sem gyengítenék, és a bíróiképen kiszabott határidőn túl pereltettek be, nehogy mindazáltal bármi panasznak is helye lehessen, az azon számok alatt foglalt tanuk vallásainak hitelesítését szokott óvással nem ellenzi ugyan, oly megjegyzéssel mindazáltal, hogy a 28-ik sz. alatti 2-ik, 5-ik, 9-ik tanuk vallása a mennyiben a C alatti már meghitelesített előbbi vallomásokkal ellenkeznek, figyelemre semmi esetre nem vétethetnek, sőt ezen tekintetből a királyi fiscus ünnepélyes óvást tésszen.

Miután a 31-ik számtól 42-ik számig beperesített tanuvallások azokon, miket a felperes az alperes és az ugynevezett casinói egyesület közti viszonyról a pör 50-ik, ismét 76-ik és követő lapjain előadott, lényegesen semmit nem változtatnak, a királyi fiscus azon tanuvallásokat hitelesítetteknek elfogadja, megjegyezvén azt, hogy a 31-ik szám alatti 7-ik tanu vallása szerént már a kérdéses emlékirat előtt is kezdődött a casinói társaság, mely — mint a tanu mondja kezdetében elosztatott, s a másik azután későbbben állott össze.

A 43. 50. 51. 52. 53. sz. alatti vallásokat hitelesítetteknek óvással elfogadván, a mennyiben a 44 és 45 sz. a. vallások a C. alatti meghitelesítés ellen intéztetnek, és a 46. 47. 48. sz. a. említett Kovács Sándor (C. alatt 3-ik tanú), ugy Ujhelyi Károly (C. alatt 27-ik tanu) vallomásaikat már a hitelesítéskor megerősítették, azok hitelesítésének helye nincsen. Végtere

a 49 sz. alatti tanu Kende Sigmond C. alatt mint 2-ik tanu már meg van hitelesítve, ujabbi vallomása tehát a törvény rendeletével meg nem fér. Egyébiránt —

Azon kérése az alperesnek, hogy időközben előadatandó tanuvallásokra is terjesztessen ki a hitelesítést rendelő ítélet, egészen a törvénykezési rend ellen van, és figyelemmel kivált arra, hogy a pör kezdetétől elég ideje volt alpörösnek tanuvallásokat tétetni, ezen kérése nem egyéb, mint a pör késleltetésére intézett ujjabb lépés. Az alpörös jelen pör tárgyára nem tartozó anynyi tanuvallásokat adhatna elő az országnak

minden részéből, hogy a hitelesítés eszten-dőket kívánna, hanem ha egyszersmind kötelességévé fog nékie tétetni, hogy minden tanuit egy bizonyos meghatározandó határ-időre a törvénytétel helyére állítsa.

Ezeknél fogva az alperesi tanuk ellen a törvényes észrevételt egyáltalában a hitelesítés után is fentartván, s erre egy határnapot bíróiképen kiszabtatni kérvén, ítélet alá bocsátja. Sept. 20. 1838.

*

Az alperesért: A felperes közelebbi szóváltásában jelen pörnek utóbbi stadiumát beszéli el, de félszegen, s ezen félszeg elbeszélésből az éves késleltető s most is elkésett megint alperesre ken késleltetési vádat.

E pör régibb s közelebbi folyta történeteinek elbeszélése e jelen kérdésre teljességgel nem tartozik; de mivel felperes ezt tette s félszegen tette: kéntelen alperes addig is, míg az eddig történekről, nevezetesen a január 16-ki ítéletről a hitelesítés megtörténe után haladék nélkül beadandó kimerítő védelmében bővebben szólana, következőket előadni:

Igaz, hogy azon január 16-ki ítélet azt mondja, miképen alperes további derék védelmét mentől előbb beigtassa; de ezen ítélet azt is rendeli, hogy alperes alkalmas okleveleit vagy tanúváltásait mentől előbb adja be.

Hogy azon ítéletnek e parancsa mennyire törvényes vagy kötelező: arról észrevételeinek kifejtését alperes a hitelesítés utáni szóváltására feltartja; de ha a felperes azon rendeletet annyira kötelezőnek tartja, miszerint az alperesnek hibául teszi ki, hogy annak következtében derék védelmét be nem igtatta: úgy felperesnek azon bírói kimondott rendeletnek másik részét, t. i. a tanúváltásokat illetőt is, szintoly kötelezőnek kell elismernie. Hogy pedig alperes ama bírói rendeletnek ez utóbbi részét teljesíthesse, (minek teljesítésétől függ az előbbennek, t. i. a derék védelem beigtatásának is teljesíthetése) arra alperesnek azon okleveleket s tanúváltásokat előbb meg is kellett szerezni. Ezen egybeszerzésre viszont idő — még pedig huzamos idő kellett; és így épen ama bírói ítélet, mely ezen okleveleket s tanúváltásokat

egybeszerzését tette szükségessé, okozta azt is, hogy alperes nem igtathatta védelmét előbb a pörbe. Következőleg ha a felperes alperesnek hibául tulajdonítja, hogy a tanúvallomások s bizonyítványoktól függő, s azoknak bírásától el nem válható védelmét miért nem adta előbb be: úgy azt teszi ki alperesnek hibául, hogy miért teljesítette azon ítéletnek a bizonyítványok s tanúvallomások beigtatását s következőleg egybeszerzését is magában foglaló rendeletét. Valóban különös, alperes elébe hosszú és sok időt kívánó út szabatik, s teljességgel nem óhajtsára s kívánata szerint szabatik, s még is neki vétetik rossz néven, hogy azon út miért hosszú, s miért kíván sok időt.

Ha felperes azt veti ellen, hogy azon tanúvallomások s bizonyítványok egybeszerzésére nem kellett volna oly sok idő: arra alperes feleletül teszi, hogy oly sokaknak, kik egymástól távol s szerteszélyel lagnak, vallomásukat venni s meg is kapni nem könnyű s nem is gyári gyorsasággal végbevihető feladat a vizsgálatot végbevivő tisztviselőre nézve, kinek csoportos hivatalos foglalatosságai idejének legnagyobb részét elfoglalják, s egy oly környékben, hol a rossz utak a járás-kelest annyira nehezítik.

Alperes még februárban szétküldötte a vallató parancsokat s kérdőpontokat, s mindent megtett, mit a dolog sikeresítésére mint távol levő tehetett; sőt a dolog sürgetése céljából személyesen is lement a mult május közepén Szathmár vármegyébe. Hogy a nagy számú tanúk vallatása mi sok időt kívánt, s hogy minden sürgetés mellett is mi későre készülhettek el: azt láthatni a vizsgálatot folytató főszolgabíró Darvay Ferencznek 54-ik szám alatti bizonyítványából; s láthatni a végbevitt vallatásokról készült főszolgabírói jelentésekből, melyeknek egy része márcziusban, juniusbán s julius első felében; mások s feles tanúkat magokban foglalók pedig julius végén keltek; sőt több augusztusról, s a legutolsó annak 16-dikáról szól.

A felperesnek késedelem elleni panaszára és sürgetése módjának mennyire igazságos s célirányos volta, felvilágosítására nézve az is megjegyzést érdemlő, miszerint a januári ítélet után május 7-kéig a pört

magánál tartotta, ekkor azt az előadó ítélőmester ő nagysága által alperes ügyvédjének kezébe adta oly megjegyzéssel, hogy srra 14 napok alatt feleletét megtegye, a pör beigtatott szövegtartásában pedig azt kérte, hogy alperes lehető védelmét rögtön beadja, ellenkező esetben ellene végítéletet kívánván. És így szóval s írással a dolgot egyszerre és nagyon sürgeté, tettel ellenben a siettetésnek épen ellenkezőjét művelte, mert ugyanis 23 új oklevelet peresített be. Új oklevelek új ellenokleveleket, új tanúvallomásokat s bizonyítványokat kívánnak, s azért valóban siettetésnek és sürgetésnek új és furcsa neme egy falka friss új oklevelet igtatni be. Ez ugyan a felperesnek szabadságában áll, de ha teszi, s ha ezen cselekvésének következtében az alperest még több és újabb készültekre, s azok által okozott időhaladásra kényszeríti, legalább ne vádolja őtet az ily időhaladásért. Annak, kit sürget, mentében új akadályokat tenni s mégis siettetni, legfeljebb megbuktatás céljából történhet, de a menet sebesítését valóban nem eszközli.

Azt mondja a k. fiscus, hogy elég ideje volt alperesnek a pör kezdete óta tanúvallomásait s bizonyítványait egybeszerezni. Erre alperes könnyen s örömet felel. Elkezdődvén e pör, a bíróság kérdésében egy-két szövegtartás történt, s azzal a kir. fiscus a pört magánál marasztotta, s attól bármennyire kérte, sürgette s intette is alperes csaknem álló évig meg nem tudott válni. Midőn alperesnek minden nógatásai, kérése s törvényes folyamodása s megintése e megfeneklett pört mozgásba hozni képes nem vala: a dolognak ily állása bármi egyéb gondolatra inkább hozhatta alperest, mint arra, és bármi egyéb szándékot szülhetett benne inkább, mint azt, hogy siessen tanúvallomásokat s bizonyítványokat szerezni. Hogy e pör soha sem fog itélet alá kerülni, hányszor nem mondták? s hogy ezt alperes is fontos szavú férfaktól nemcsak egyszer hallotta, arra épen tisztelt birái között többeket emlékeztet s hí bizonyosságul. Sőt az, hogy e pör országgyűlés után kétség kívül meg fog szünetelni, nemcsak alperesnek, hanem másoknak is oly úton adatott tudtára, melynél hitelesebb nem lehet. Ha felperes ezen állításban legkisebnyire is

kétkedik, kész alperes azt tanukkal is megbizonyítani. Már ezeknek tudása s ily biztosítások mellett képzelhetette-e alperes vallomások s bizonyítványok beszerzésének szükségét?

Diaeta után négy hónap mulva a megfeneklett pör zátonyáról, Isten tudja minő erőmű által megmozdítva, egyszerre s véletlen az itélet hullámainak szírtei közé bocsáttaték. Itt alperes a bíróság elleni kifogásától — de korántsem a kifogásokkal élhetési jussától — elmozdítottván, más törvény engedte kifogással él.

Akkor is, midőn a januári itélet hozatott, e pör csak kifogás t. i. az „actio“ és „institutum“ elleni kifogás kérdésében vala itélet alá bocsátva; nem vala tehát még a vallatások használásának ideje; s alperes tanúvallomás szerzésének szükségét nem látta, arról lévén meggyőződve, hogy törvényes és helyes kifogásai a pört meg fogják semmisíteni, mielőtt az derekára jutna s a tanúvallomásoknak abból következő szüksége előállana.

Csak a januári itéletből volt alperes kéntelen annak nem törvényes ugyan, de tetteles szükségét átlátni, miszerint bizonyítványokat s tanúvallomásokat kell szereznie.

De amaz itélet új alakot is adott ezen pör tárgyának, s oly nézeteket fejtett ki, melyek mián ha alperes már előbb szerzett volna is bizonyítványokat, s szedett is tanúvallomásokat, már azok többé nem igen lehetnek használhatók. A keresetlevélben foglaltakon kívül olyanok lévén érintve, itélet által olyanok vétettek tekintetbe, mik új szempontból s terjedt vizsgálatot s tanúvallomásokat tevének szükségessé. Hogy a januári itélet után alperes tanúvallomásokat s bizonyítványokat szerzésére minden illő lépést megtett, az már feljebb mondatott. Midőn alperes épen ebben foglalatoskodott, s midőn épen a januári itélet következtében vala kéntelen ezzel foglalatoskodni, ekkor a felperes keményen sürgette a távollevő alperes ügyvédjét a derék védelem beigtatására. Ezt azon okból sem tehetette, mivel alperes épen akkor foglalatoskodék azon oklevelek egybeszerzésében, melyeknek azon védelem alapjául kellett szolgálniok. Ellene mondott alperes

ügyvédje ezen erőszakoló s igazságtalan sürgetésnek. Ezen protestatio s az abban előhozott okok ellenére is ítélet hozaték, s az alperesnek oklevelei s védelme beadására augustus 21-ke szabaték határnapúl.

Alperes ezekkel a lehetőségig elkészülve, a határidőre pontosan feljött; a Personalis s az előadó Itélőmester ő Nagyságoknál magát s azon szándékát jelentette, miszerint most tanúvallomásait s bizonyítványait fogja beadni, azoknak hitelesíttetését kérvén. Ezt meg is tette, míhelyt azon számos oklevelek leirattathattak t. i. augustus 25-én.

A pör folyama történeteinek ilyen kiegészítéséből kitűnik alaptalan, sőt botránkozató volta azon állításnak, hogy alperes e pört készakarva halasztotta volna.

Epen a milyen alaptalan ezen állítás, szintoly üres a felperesnek utóbbi replicájában foglalt azon vádja, hogy alperes részéről az, miszerint ügyvédjének távollétében tett szóváltása egy részének visszahúzását jelentette és ez úttal tanúvallomásainak s bizonyítványainak hitelesítését kérte: a pör késletetésére czélzott lépések.

Azon állítás, miszerint az ügyvédi szóváltás visszahúzásának jelentése halasztás czéljából történt vagy halasztást szülhető lehetne, igazatlanabb s nevetségesebb, hogy sem feleletet érdemelne. Alperesnek erkölcsi becse iránti kötelessége volt azon visszahúzást tenni, s annak a pör folytára sem siettető, sem késleltető legkisebb befolyása sincs.

Hogy tanúvallomásait s bizonyítványait az alperes meghitelesíttetni kérte s azoknak védelmében erősségül leendő használása előtti hitelesítését kérte, ezt oknélküli időhalasztásnak magyarázni, szintoly lehetetlen, mint a mint bizonyosan helyeselni fogja minden józanon gondolni tudó azt, hogy a mire építeni akarunk, előbb magunkat az iránt biztosítsuk, s hogy csak akkor építsünk oltalmi erősséget valami tanúra vagy bizonyítványra, midőn annak már megtörtént hitelesítése által el van azon lehetőség enyészve, hogy az módosítás által megszűnjön tanú s védelem alapja lenni.

Különben is ezen hitelesítés által jelen pör folyta legkisebbnyire sem lett volna kés-

lettetve, s ha történik késedelem, annak egyedül felperes oka.

Miután alperes — mint már mondatott — tanúvallomásait s bizonyítványait augustus 25-én beadta, azon reménnyel volt, s törvény szerint azzal is kellett lennie, miszerint felperes vagy meg fog a tanúk hitelesítésébe egyezni, vagy pedig ha a per folytát nagyon igyekszik siettetni, azokat hitelesítettek gyanánt fogja elfogadni. E kettő közül bármelyikre is igen kevés idő kellett, azt hitte alperes, hogy ha felperes az elsőt választja, úgy a hitelesítés mentől előbb megkezdhetik; ha pedig hitelesítést nem kíván, úgy alperes kimerítő védelmét haladék nélkül beadván, még e jelen törvényes időszakban a kimerítő védelem felett fog ítélet hozattathatni.

De az alperest ezen hiedelmé megcsalta, s a felperes (kiről előbbi sürgetéséből ítélve, azt kellett gondolni, hogy minden haladó perczet latba tesz s a legnagyobb sietséggel fog dolgozni) a beadott tanúvallomásokat s bizonyítványokat napról napra s hétről hétre tartá magánál. Alperesnek érdekében feküdt helyzete bizonytalanságának tömegéből a lehetőségig bonyolodni, egyedül ez tehetvén maga orvosoltatását lehetővé, mitől pedig most veszedelemben forgó szeme világának megmaradása egyenesen függ. Ezen reá nézve igen fontos ok mián kénytelen volt, a szükségtelen késedelmet látván, az Előterjesztő Itélőmester ő nagyságát a kir. fiscus sürgetésére kérni. E sürgetés után is a felelet csak késvén, több napok mulva személyesen is megkérte alperes az ez ügyben dolgozó kir. fiscust, ne tartaná tovább e gyötrő bizonytalanságban; tenné meg már feleletét, mitől reá nézve maga orvosoltatása meg vagy meg nem kezdetése tekintetében oly sok függ. A tisztelt kir. fiscustól feleletül azt vette, hogy ily sok tanúknak s bizonyítványoknak egybehasonlítása, taglalása s mindazokra észrevételek tétele sok időt kívánó munka, mindazáltal három vagy négy nap mulva a feleletet megteendi. Ennyi késedeleből (mi az előbbi sürgetéssel visszás ellentétben áll, s azon sürgetéshez képest elég hosszú is vala) azt kellett alperesnek következtetni, hogy a felperes valami velős és terjedelmes munkálatot fog előmutatni. Minő

meglepő vala azonban, hogy miután alperes ügyvédje — nem tudván a kir. fiscus által tett ígéretet — harmadnapra a procuratorian tette sürgetését, a felperes folyó hónap 21-én, tehát miután a pört a tanúk iránti dolgozás végett 27 napig tartotta magánál, egy oly kis replikácskával állott elő, melyben a per folyamának oda nem tartozó elbeszélésén s alperesnek szintűgy oda nem tartozó hibáztatásán kívül magáról a kérdéstről, t. i. a hitelesítésről s a tanúk s bizonyítványok foglalatjáról alig van egy féllapot tehető felelet. Valóban ezen néhány sor készítésére nem kell vala szinte négy hét, s arra azon oklevelek elolvasásával s egybehasonlításával együtt is négy nap elég lett volna.

Már a mi a kir. fiscusnak a hitelesítést érdeklő előadásait és észrevételeit illeti: azokra alperes következőkben teszi feleletét:

A felperes a tanúknak egy részét hitelesítettetteknek elfogadja, bár tette volna felperes ezt a többiekre nézve is, még pedig ezelőtt vagy három héttel, mert így alperes kimerítő védelmét rögtön beadván, most a felett hoztathatna ítéletet. Ezen hitelesítettéküli elfogadásban alperes megnyugszik: a felperesnek azonban azon állítására, mintha ezen tanúvallomások semmit is lényegesen nem változtatnának azokon, miket a felperes a pör 50-ik s 76-ik lapjain az alperes s az úgynevezett casinói egyesület közti viszonyról előadott: megjegyzi, miszerint ha azon lapokon kifejezettek valóban valami illetén viszony létezésének képzetéből származtak, úgy azokat mint alaptalan állításokat igenis lényegesen változtatja a felhívott tanúk vallomása; ha pedig olyatén viszonyt nem létezettnek hisz a kir. fiscus, úgy a tanúk vallomása nem változtat ugyan semmit, de akkor kár volt a semmiből vádat alkotni. Azonban alperes a kir. fiscusnak a 31-ik szám alatti 7-ik tanúvallása felőli észrevételére feleletét majd ott, hol tanúit kimerítő védelmében elő fogja sorolni, megteendí.

A 44. 45. 46. 47. 48. sz. alatti tanúkról a felperes kir. fiscus azt állítja, hogy azok hitelesítésének helye nincsen, ezeket kétfelé osztván, mindkét rendbelire nézve más okot ad a hitelesítés meg nem történhetésének. De lássuk minő okok ezek? A 44. és 45-ről

azt mondja, hogy ezek hitelesítésének helye azért nincsen, mert ezen vallomások a C.) alatti meghitelesítés ellen intéztetnek. A 46. 47. 48. sz. alattiakról pedig azt, hogy ezek Kovács Sándort s Ujhelyi Károlyt érdeklík, kik vallomásaikat már a hitelesítéskor megerősítették.

Alperes nem tudja, mosolyogni vagy botránkozni kelljen-e, vagy tán még inkább szánakozni ily okoskodást hallván. — Azon C. alatti meghitelesítés oly valami-e, mire a már agyszüleményként is nem létező infallibilitás fénysugarát kelljen ruházni? Hiszen meghitelesítés csak azt hozza s hozhatja tisztába, hogy a tanú első vallomását magáénak ismeri-e s a mellett marad-e; azt pedig teljességgel nem, hogy első vallomása igaz-e vagy hamis. De a kir. fiscus azon szinte négy hét alatt, míg e tanúkat magánál tartotta, reá érhetett volna megolvasni s megérteni azt, hogy a 44. s 45-ik sz. alatti tanúvallomások épen nem a C. alatti meghitelesítés ellen vannak intézve, hanem az első t. i. 1835. januáriusában végbevitt vallatás vagy esketés körülményeiről szólnak. Hogy ezen körülmények felvilágosítását a felperes nem óhajtja, szintoly természetes, minthogy az alperes azt az örök igazság nevében megkívánja.

A meghitelesítés ellen mind ezen két szám alatti, mind a másik rendbeli tanúkra nézve felhozott s feljebb idézett okai s állításai a felperesnek vagy azt teszik, hogy nem létezhet hamis eskü, vagy pedig azt, hogy a részére tett hamis eskü helyes s azt feszegetni nem szabad. Ha e két absurdum közül a kir. fiscus nem akarja az elsőt állítani, úgy el kell ismernie, hogy valamint lehet valaki elég alacsony egyszer hamis hitet tenni le, úgy lehet elég elvetemedett hamis eskütételében meg is maradni, sőt arról, ki egyszer nem állott hamisan esküdni, fel kell azon elvetemedettséget s megátalkodottságot tenni, hogy másodszor azaz hitelesítéskor is hamis esküt teend le. Azon képtelenséget sem fogja felperes kir. fiscus állítani, miszerint hamis eskü az által, hogy hitelesítve vagyis ismételve van, megszűnjön hamis eskü lenni.

Ha pedig a kir. fiscus ezen képtelenségeket nem állítja, s mégis a 46. 47. s 48-ik

sz. alatti vallomások meghitelesítését azokból ellenzi, mivel azok Kovács Sándor és Ujhelyi Károlynak olyatén vallomásaikat érdeklik, melyeket azok hitelesítéskor megerősítettek; úgy a kir. fiscusról azt kell feltenni, hogy részére tett vallomást, ha szinte az bármilyen körülmények s tulajdon szájvallás által is helytelennek s nem igaznak bizonyíthatnák, mégis elfogadandóvá s becsben tartandóvá akar canonicálni. Ezeknek következtében mivel bizonyos, miszerint tanúvallatás helytelen s törvénnyel ellenkező módon is lehet végbe, s mivel bizonyos, hogy hamis tanúvallomások is tétethetnek, és e helytelenül szedett vagy hamisan tett tanúvallomások hitelesítéskor ismételtethetnek is, továbbá mivel éppen a tanúvallomások ily helytelenül szerzése vagy hamis volta az, mire nézve a tanúkat illetőleg mindig az óvások s kifogások tétetni szoktak, azért alperes megkívánja, miszerint mind a 44. és 45. szám alatti tanúi, melyekből kitűnik, hogy ellene minő úton s módokkal szerezettek terhelő tanúk, mind pedig a 46. 47. s 48-ik szám alattiak, melyek kivilágosítják, hogy a fiscus C.) alatti 3-ik s 27-ik tanúinak vallomásaik mi minden fontosság s hitelesség nélküliek, meghitelesíttessenek. És ezt annyival is inkább megkívánja alperes, mivel e jelen pörben a felperesi tanúk meghitelesítését rendelő ítélet is azt mondja, hogy az alperesnek joga legyen a meghitelesítés után is a tanúk ellen kifogást tenni. Fő kifogás pedig az, ha vagy a vallomásvétel módjának törvényes volta vagy a tanú hitelessége vétetik kétségbe. Ily kifogás tehetésére tanúk kihallgatása s azoknak használhatása szükséges. Valóban nevetséges lenne, hogy a tanúk hitelessége ellen kifogás tétethessék, de ha kifogás tétetik, az és az annak támaszúl szolgáló tanúszedés elvettessék csak azért, mivel a helytelen módon szerzett vagy hamisan tett vallomás már meghitelesített. Ez annyit tenne, hogy szabad legyen kifogással élni, de használni nem.

A 49-ik sz. alatti tanúról felperes kir. fiscus azt mondja, miszerint az „C.) alatt, mint 2-ik tanú meg van hitelesítve, újabb vallomása tehát a törvény rendelkezésével meg nem fér.”

Ezen igen furcsa állításra alperes elmondhatná, miszerint nemcsak törvény nem tiltja, hogy egy akár meghitelesített, akár meg nem hitelesített tanuja az egyik félnek a másik fél kérdéseire is vallomást ne tegyen; sőt a régen divatozott communis inquisitionnak mind természete, mind célzata bizonyítja, hogy ugyanazon tanu mind a két fél kérdéseire felelni tartozott, s miután a communis inquisitio megszűntek, a feleknek kell szabadságában lenni azt tenni, mit akkor a bíró tett.

Elmondhatná továbbá, miszerint csak helytelen s igazságtalan, sőt a valónak kivilágosítására nézve nagy akadály lenne, hogy ha az egyik fél valakit tanuul nem használhatna azért, mivel a másik fél már vallomását vette. Így kivált oly tárgyokban, hol csak kevés számú tanu létezhetik, a való kivilágosításának megakadályoztatására nem kellene egyéb, mint hogy a másik fél az ellene vallható néhány tanunak jó előre egy pár érdektelen kérdésre vallomását vegye.

Elmondhatná alperes még azt is, miszerint ő a felperes tanuinak vallomásait részére annyival inkább vehette, mivel azoknak a felperes részére tett vallomásaik suggestivus kérdésekre tett s következőleg törvény előtt meg nem állható vallomások lévén, azoknak úgy kell tekintetniök, mintha nem is léteznének.

És elmondhatná alperes végtére, miszerint az ellen, hogy egyik félnek tanuja a másik fél által tanuul ne használtassék, az ellenkező vagyis hamis hittételre vezető alkalomadásnak elkerülése sem vétethetik tekintetbe; mert törvényeink ezen alkalmat a hitelesítés által már létesítik. Annyival kevésbé állhat ezen ok oly tanukra nézve, kik a másik fél számára is esküvén, már háromszor tettek hitet le, s kiknek már most csak meghitelesítésekről vagyon szó.

Ha a törvény nem akarná azt, hogy az egyik fél tanuja a másik fél által felszólítva is, vallomást tehessen, úgy azt nyilvános törvény által tiltaná; s úgy az a compulsoriumokban is, hol minden „honestae conditionis“ ember hittételre köteleztetik, tiltólag lenne kikötve, de ha az is, ki már az egyik fél részére tett vallomást tartozik a másik fél által elébe adott compulsoriumra vallani,

(hogy pedig tartozik, azt senki is kétségbe hozni nem fogja) ugy ezen collateralis vallomásnak is szintugy meg kell hitelesíttetni, mint az előbbeninek vagyis a másik fél részére tettnek, erre nézve is létezőn azon ok, mi a másik meghitelesítését kívánta, t. i. annak kivilágosítása, hogy ezen collateralis vallomás valóban az övé-é? és hogy a mellett megáll-é?

De mindezeknek említését is elkerülhetővé, bővebb kifejtését pedig szükségtelemmé teszi azon körülmény, miszerint a felperes kir. fiscus a 20-ik szám alatti 2. 5. 9. tanuk hitelesítését nem ellenzi, holott ezek is az ő meghitelesített tanui sorában állanak; és ez által elismeri azt, miszerint az egyik fél által használt tanu a másik fél által is használható.

Nemcsak a felperes kir. fiscusnak ezen tulajdon elismerése, s nemcsak a feljebb érintett okok következtében áll az, miszerint senkinek is tanuvallomása el nem vetethetik, vagy ő a tanuvallomástól el nem tiltathatik egyedül azért, mivel a másik fél által már vallomása vétettetett: világos ez abból is, mivel az illetén vallomás vagy oly kérdésre van téve s oly dolgot foglal magában, mi a másik fél részére tett vallomásban érintve nincsen. Hogy ilyesmiről valaki másodsor is és a másik fél részére is vallhat, azt józan ész kétségbe nem hozhatja, vagy pedig ugyanazon kérdéseket s egészen azon körülményt illeti vallomása, mik a másik fél által vett vallomásában foglalvák. Ebben az esetben megint vagy egyezik ez utóbbi vallomása az előbbenivel s ekkor semmi nehézség; vagy ellenkezik. Már ezen esetben igaz, hogy azt azon fél, ki részére ezen második vallomás vétettetett, nem használhatja. De nemcsak ez nem használhatja ezen vallomást, hanem szintoly kevéssé használhatja azt a másik fél, még pedig azon igen természetes okból, mivel előbbeni hitével ellenkező ezen második vallomása a vallót hitszegővé s minden vallomását hitel nélkülivé bélyegezte.

Ennek következtében ha a fiscus által említett 28 sz. alatt 2. 5. 9. tanuk vallása a C.) alatti már meghitelesített előbbi vallomásokkal ellenkeznék, annak nemcsak az lenne következtése, mit a felperes kir. fiscus jelen szóváltásában mond, hogy t. i. a men-

nyibena C.) alatti már meghitelesített előbbi vallomásokkal ellenkeznék, annyiban figyelembe semmi esetre nem vétethetnek; hanem az, hogy azon tanuk sem az alperes, sem a felperes részére meg nem állhatnának. De hogy ezen említett tanuknak utóbbi vallomásaik előbbi vallomásaikkal ellenkezésben nincsenek; azt alperes maga rendin meg fogja mutatni.

A mi a 49-ik szám alatti tanut továbbá illeti: annak is mostani bizonyítványa előbbi vallomásával nem ellenkezik, a miket ebben az alperes részére mond és vall, azoknak ellenkezőjét soha sem mondta s nem állította.

A felperes kir. fiscus botránkozni látszik alperesnek azon kérésében, hogy a hitelesítés időközben előadatandó tanuvallatásokra is kiterjesztessék. Legyen felperes kir. fiscus megnyugodva abban, hogy ha alperes ezt teendi (minek tevésétől törvény nem tiltja el), azt oly móddal fogja tenni, hogy az által a per folyta legkisebnyire is ne hátráltassék.

Az előterjesztetteknel fogva alperes a 27-ik számtól 53-ik számig berekesztőleg a pörhöz hitelesítés kérése mellett csatolt tanuvallatásai s bizonyítványai közül azoknak, kiket kir. fiscus meghitelesítetteknek el nem fogadott, valamint a most ide mellékelt 55. 56. 57. 58. és 59-ik szám alattiaknak mentől előbbi meghitelesítését ujra is kéri.

S ezen kéréssel e pört csupán csak a meghitelesítés elhatározása tárgyában ítélet alá bocsátja, nyilván kijelentvén s fenntartván azt, hogy mihelyt ezen kívánt meghitelesítés végbemegy, a pör törvény szabta stadiumához képest és egyszersmind a felperesnek a mult. januári ítéletet megelőző s azt követő szóváltásaira s a januári tisztelt ítéletben érdeklettek nézve kimerítő feleletét s védelmét megteendi. — Sept. 24 1838.

A felperes királyi fiscusért. Az 55. 56. 57. 58. és 59-ik számok alatti bizonyítványokat meghitelesítetteknek elfogadván, egyébiránt pedig fenntebbi észrevételeihez s óvásához ragaszkodván, s kérévén mint előbb, ítélet alá bocsátja.

(Folytatása következik.)

